

Vztah pohádek k duchovnímu světu

Rudolf Steiner

Chtěl bych udělat všechno, abychom si mohli dobře rozumět vzhledem k poměrům v duchovních oblastech, o nichž si chceme učinit jasno během tohoto přednáškového cyklu. A z toho důvodu bych dnes chtěl do našich cyklických úvah nejprve vložit malou historku, která bude vhodná k vyjasnění mnohé z otázek, o nichž máme uvažovat a o kterých jsme také již uvažovali.

Profesor Capesius byl v určité době duševně velmi trápen a rozrýván. Stalo se to z následujících důvodů. Mohli jste zjistit, zejména z dramatu *Brána zasvěcení*, že Capesius je určitým vědcem dějin, historikem. Z okultního bádání mi vyplynulo, jak jistý počet lidí se stal vysloveně historiky přítomnosti právě tím, že byli v nějakém vztahu k egyptskému zasvěcení v třetím poatlantském kulturním období. Tito vědci dějin měli buď přímo co činit s principem zasvěcování, nebo se tím či oním způsobem dostali do blízkosti chrámových tajemství. Všimli jste si, že Capesius je historikem, který se nespolehá jen na zevní spisovatelská díla, ale má také snahu proniknout dějinné ideje působící v kulturním vývoji lidstva.

Musím přiznat, že když jsem se pokusil v *Bráně zasvěcení*, ve *Zkoušce duše* a ve *Strážci prahu* charakterizovat Capesia, vždy byl před mýma očima jeho vztah k egyptskému principu zasvěcení, který se pak blíže dostal k výrazu v 7. a 8. obraze *Probuzení duší*. A mělo by se vlastně stále mít na paměti, že zážitky, které Capesiova duše měla v době své egyptské inkarnace, jsou základem všech pozdějších osudů přicházejících v úvahu pro tuto duši také v přítomnosti. Tak je Capesius historik, vědec dějin. Ve svém vědeckém životě se zabýval hlavně dějinami, tedy vším tím, co v jednotlivých epochách přivádělo podstatu kultur a jednotlivých lidí k vývoji, vznikání a zanikání.

Jednoho dne však ke Capesiovi přistoupilo něco z literatury hackelismu. Seznámil se nyní s celým tímto světovým názorem, kterým se dříve zabýval jen málo, a dodatkem k tomu četl různé spisy o světovém atomistickém názoru. To byl důvod jeho trýzně a zvláštní byla nálada, která ho přepadla, když se poměrně v pozdním věku seznámil s tímto atomistickým hackelismem. Jeho rozum mu říkal, že vlastně není možné se náležitě vypořádat s přírodními jevy kolem nás, ne- chceme-li si je vysvětlit mechanistickým světovým názorem z atomů. Jinými slovy, Capesius přicházel stále víc a více k tomu, aby jistým způsobem nahlédl jednostrannou oprávněnost atomismu, aby uznal mechanistický názor na přírodu. Capesius nepatřil k těm, kteří fanaticky předem odmítají nějakou věc, neboť se také musel spoléhat na svůj rozum; tu se mu mnohé věci v tomto názoru jevily jako nutné k vysvětlení přírodních jevů kolem nás. Ale přesto ho to trýznělo, protože si říkal, jak je pro lidskou duši tento názor na přírodu prázdný

a neuspokojivý. Jak zle je odbývaná každá idea o duchovní podstatě a o duševnu, kterou chceme získat.

Jak se Capesius cítil zmítaný pochybnostmi, tu skoro instinktivně - řekl bych - nastoupil tu cestu, kterou se často ubíral, když mu bylo těžko u srdce. Šel do domku Baldových, aby si tam povyprávěl s dobrými lidmi, s těmi, kteří jeho duši často poskytli tak krásné a dobré služby. Častokrát ho osvěžilo, co mu ve svých podivuhodných pohádkových obrazech uměla dát paní Baldová. Protože paní Baldová byla zaměstnaná v domě, setkal se tentokráte nejprve jen s Felixem Baldem, kterého se časem naučil tolik milovat. Přednesl mu své trápení a pochybnosti, do nichž se dostal poznáním hackelismu a atomismu. Jednak mu vyložil, jak se mu z hlediska rozumu jeví jako nutnost, aby se toto vědění použilo na přírodní úkazy, a na druhé straně přednesl dobrému otci Felixovi, jak je takový světový názor pustý a neuspokojivý. Capesius byl velice rozrušený, když přišel k otci Felixovi takřka jako hledající duševní pomoc. Otec Felix je však jiná povaha než Capesius; jde svou určitou cestou. Přímo odmítl něco takového jako hackelismus a atomistický světový názor, když našemu profesoru Capesiovi vyložil, v čem to spočívá. Řekl mu: Jistě, atomy musí být, je zcela oprávněné mluvit o atomech, ale musí se na sebe vrstvit a skládat tak, že toto hromadění odpovídá číslům a mírám, takže atom některé substance tvoří celek ve čtyřech, jiné substance ve třech, jiné zase v jednom či ve dvou, tímto způsobem vznikají látky, které jsou ve světě. Capesiovi dobře známému historie to připadalo trochu pythagorejské, cítil, že ve Felixovi Baldě vládne pythagorejský princip. Felix Baldě mu chtěl vysvětlit, že s atomy se nemůže nic začínat, ale že tu uvnitř moudře vládne míra a počet. Co otec Felix rozebíral ve stále složitějších číselných poměrech, podle nichž světová moudrost seskupuje na sebe atomy a uplatňuje se mezi atomy jako duchovní princip, začínalo být stále komplikovanější. Stále složitějšími se stávaly figury, které před Capesiem otec Felix konstruoval. Tu přepadla milého profesora Capesia pozoruhodná nálada, která by se mohla charakterizovat takto: aby tuto komplikovanost udržel pohromadě, byl nucen se tak namáhat, že třebaže ta věc ho mimořádně zajímala, musel potlačovat zívání, až skoro upadl do určitého druhu snivého stavu.

Ještě než dobrý profesor Capesius upadl úplně do stavu spánku, přišla Baldova žena Felicia, která celému výkladu o číslech a figurách musela nějakou dobu naslouchat. Trpělivě si přisedla. Měla takovou zvláštnost, že když byla něčím dotčena ne úplně pozitivně, ale v dobrém smyslu a měla zapotřebí přenést se přes tuto dlouhou chvíli, pak udělala oběma rukama pěst a palci pohybovala v kruhu; pokud to dělala, vždy mohla zadržet zívání. Když to tak chvíli dělala, vznikla přestávka a ona mohla začít Capesia zase vzpamatovávat osvěžujícím vyprávěním:

Byl jednou ve velmi opuštěné krajině velký hrad. V tom hradě bydlelo mnoho lidí, staří a mladí, od nejmladších až po nejstarší, ale všichni byli více nebo méně spříznění, takže všichni nějakým způsobem k sobě patřili.

Tito lidé, kteří tvořili pro sebe uzavřenou společnost, byli však od ostatního světa jistým způsobem odříznuti, protože kolem dokola široko daleko nebyli žádní lidé ani lidské usedlosti. A tak nastala doba, kdy většímu množství z těchto lidí začalo být trochu nevolno.

Následek toho byl, že někteří z nich se stali jakoby vizionáři. Dostávalo se jim vizí, které se právě způsobem svého objevování mohly vztahovat na něco skutečného. Paní Felicia pak vyprávěla, že větší množství osob mělo stejnou vizi. Nejprve měli vizi, že jakoby z oblaků sestoupila mocná světelná postava, která poté, co přišla dolů, se hřejivě vnořila do srdcí a duší hradních obyvatel. A oni skutečně také cítili - jak vyprávěla paní Felicia - něco z osvětlení, které sem jakoby z nebeských výšin vyzařovalo z této světelné postavy, přicházející shora. Ale brzy - tak vyprávěla - se dostavilo pro všechny ty lidi, kteří měli tuto vizi světelné postavy, také ještě něco jiného. Všude kolem hradu viděli jako ze země se množící černohně- davé, ocelově šedé postavy. Zatímco světelná postava shora byla jediná, těch postav kolem dokola hradu přicházelo velké množství. A zatímco světelná postava vcházela víc do srdcí, víc do duší, byly tyto bytosti - mohly by se nazvat bytostmi elementárními - jako obléhatelé hradu.

A tak po dlouhou dobu byli obyvatelé - a byl jich dosti velký počet - mezi tím, co přišlo shora, a tím, co obléhalo hrad zvenku. Ale jednoho dne se ukázalo, že postava shora vnikala hlouběji než obvykle a také obléhatelé sem vcházeli víc. U vizionářů v zámku se rozšířila stísněná nálada - musíme mít na zřeteli, že paní Baldová vyprávěla pohádku - a ti vizionáři spolu s ostatními obyvateli zámku se dostali do určitého druhu snivé nálady. Postava shora se rozdělila na jednotlivá světelná oblaka, ale uchopili je obléhatelé hradu a ztemnili je. Následkem toho bylo osazenstvo zámku pozvolna uvedeno do snu, a tím bylo trvání života u obyvatel zámku prodlouženo na staletí. A po staletích se zase shledali, jenže teď se nacházeli rozdělení do menších obcí a přesazení do nejrůznějších míst Země. Obývali zase menší hrady, které jako by byly kopií velkého hradu, v němž bydleli před staletími. A ukázalo se, že co prožili ve starém hradě, bylo nyní v jejich duších jako duševní síla, jako duševní statek, jako duševní zdraví. A zdatně konali v hradech všechno možné, rolnictví, chov dobytka atd., stali se schopnými lidmi, dobrými obdělavateli polí, zdravými dušemi a zdravými těly.

Když to paní Felicia dovyprávěla, byl dobrý profesor Capesius tímto vyprávěním, jak se mu vždy stávalo, velmi příjemně pohnut. Otec Felix ale cítil nutnost k tomuto obrazu, o kterém paní Felicia mluvila poprvé, ještě připojit vysvětlení.

A otec Felix začal: Ta postava, která sem přišla shora z oblaků, to je luciferský princip; postavy, které přišly jako obléhatelé zvenku, ty jsou principem ahrimanským atd. a mluvil stále složitěji. Paní Felicia zpočátku naslouchala, ale pak udělala oběma rukama svou pěst a kroužila palci. Potom, když otec Felix byl stále komplikovanější, řekla: Ach, já teď musím dohlédnout na kuchyni, dnes máme bramborové knedlíky, ty by příliš změkly. A vytratila se do kuchyně. Capesius byl vysvětlováním otce Felixe tak naladěný, že vlastně ani pořádně neslyšel jeho vysvětlení a už mu nemohl správně naslouchat, přestože měl otce Felixe rád.

Nyní k tomu musím připojit, že co jsem vyprávěl, přihodilo se Capesiovi v době, kdy už se znal s Benedictem, byl takřka jeho dobrým žákem a často od něho slýchal, jak se to má s luciferským a ahrimanským živlem. Ale přesto, že profesor Capesius byl velmi chytrý člověk, nemohl se s výklady Benedictovými o luciferském a ahrimanském živlu tak docela srovnat. Vždy zůstal jakýsi zbytek, kdy si s Benedictovým vysvětlováním nevěděl vlastně rady. Když však tentokrát odešel, podržel si v duši vyprávění o hradu, který se rozmnožil, a často, téměř

denně, na toto vyprávění o hradu musel myslet. Tu zase jednou přišel k Benedictovi a hle - Benedictus mohl nyní zpozorovat, že v Capesiově duši se něco přihodilo. Sám Capesius si všiml, že pokaždé, když si vzpomněl na vyprávění o hradu, který se rozmnožil, byla jeho duše zvláštním způsobem vnitřně povzbuzená, jako by to vyprávění účinkovalo v jeho duši vytvářením sil, jako by tím byla jeho duše zesílená. Proto si to vyprávění stále znovu opakoval, jakoby v meditaci.

A když teď přišel zase k Benedictovi, ten zpozoroval, že ty duševní síly v sobě zesílily. A Benedictus mu nyní něco vyložil zcela zvláštním způsobem. A zatímco předtím profesor Capesius, snad právě pro svou učenost, výkladům Benedicta rozuměl málo, měl teď pro ně zcela mimořádné porozumění. Co sem vpadlo vyprávěním paní Baldové, bylo jako semeno, oplodňující jeho duševní síly.

GA 147